

Razvoj pedagoške dejavnosti v slovenskih arhivih

MOJCA HORVAT,

višja arhivistka Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, 2000 Maribor, Slovenia

info@pokarh-mb.si

The Development of the Pedagogical Work in Archives

ABSTRACT

Archival institutions in Slovenia are visited also by school groups from kindergarten children up to university students. Archives prepare different programs for them; however, they are not uniformed yet. The article shows the development of pedagogical work in archives with the main stress on recent years. In the last 5 years Slovenian archives together published a book introducing programs for school groups, a picture book, a puppet show and a play for the youngest visitors, video presentations for youngsters and archival workshops for different age groups. The article also gives some suggestions for further development where archives could take example from museums.

Lo sviluppo del lavoro pedagogico negli archivi

SINTESI

Le istituzioni archivistiche slovene sono visitate anche da gruppi scolastici che vanno dai bambini dell'asilo agli studenti universitari. Gli archivi preparano per loro programmi differenziati; nonostante ciò, questi non sono ancora uniformi. L'articolo mostra l'evoluzione del lavoro pedagogico negli archivi, lo sforzo principale essendo stato compiuto in anni recenti. Negli ultimi cinque anni gli archivi sloveni hanno pubblicato nel loro insieme un libro d'introduzione di programmi per gruppi scolastici, un libro illustrato, uno spettacolo di marionette e un gioco per i visitatori più giovani, presentazioni video per ragazzi e laboratori d'archivio per i diversi gruppi di età. L'articolo fornisce anche alcuni suggerimenti per un ulteriore sviluppo nel quale gli archivi potrebbero prendere esempio dai musei.

Razvoj pedagoške dejavnosti v slovenskih arhivih

IZVLEČEK

Slovenske arhive obiskujejo tudi šolske skupine, in sicer od otrok iz vrtcev pa do študentov. Zanje arhivi pripravljajo različne programe, ki pa še niso poenoteni. Prispevek predstavi razvoj pedagoške dejavnosti s poudarkom za zadnjih petih letih, v katerih so arhivi skupaj izdali knjižico s predstavitvijo programov za šolske skupine, slikanico, lutkovno in gledališko predstavo za najmlajše, predstavitevne filme za mlade in arhivske delavnice za različne starostne skupine. Prispevek poda tudi nekaj predlogov za na nadaljnji razvoj, pri katerem bi se arhivi lahko zgledovali po muzejih.

V slovenskih arhivih se vsak na svoj način prizadevamo za popularizacijo in večjo prepoznavnost. Na tem področju igra pomembno vlogo tudi pedagoška dejavnost v arhivih, ki pa še vedno nima nekih skupnih smernic in navodil, zato je vsak arhiv prepuščen svoji lastni izvirnosti. Arhivi se zato pri ponudbi tako imenovanih učnih ur nekoliko razlikujejo, kar je razumljivo, saj se poleg različnih prostorskih zmožnosti za sprejem šolskih skupin, razlikujejo tudi po tem, v kakšnih mestih imajo sedež. Arhivi v manjših mestih, v katerih ni univerze, ne morejo ravno pričakovati obiskov študentskih skupin, tako da je njihov program orientiran na mlajše obiskovalce. Po drugi strani predstavlja dokaj veliko težavo tudi oddaljenost šol od arhiva, saj učitelji mnogo lažje organizirajo ogled arhiva, ki ga z učenci lahko dosežejo peš ali z javnimi prevoznimi sredstvi. Arhivi, ki imajo velika pristojna območja, zato le stežka dosegaajo šole iz celotne regije, ki jo pokrivajo.

Arhivi v javnosti res niso tako prepoznavni kot muzeji, vendar je njihova velika prednost pri odločitvi za obisk, da so učne ure brezplačne. Ogledi praviloma za arhiv ne predstavljajo dodatnega stroška, naval pa tudi ni tako velik, da bi morali z vstopninami omejevati število obiskovalcev.

Pedagoška dejavnost do leta 2010

Pred letom 1964 menda še ne moremo govoriti o kakršnihkoli organiziranih obiskih šolskih skupin v slovenskih arhivih. V Arhivu Republike Slovenije poročajo, da so v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja občasno prihajale skupine z gimnazij, vendar je šlo le za kakšne 3 skupine na leto, nekaj je bilo tudi študentskih skupin¹. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so v osrednjem državnem arhivu beležili povprečno po dve skupini srednješolcev na mesec, kar je bilo glede na prejšnja leta izrazit porast, ki so ga pripisali aktualnim razstavam in akcijam v smislu odpiranja arhivov za javnost.

Porast se je nadaljeval in Zgodovinski arhiv Ptuj leta 2001 poroča tudi o obiskih osnovnošolskih skupin, celo o projektu "Od glinaste tablice do računalnika", pri katerem je arhiv sodeloval z Osnovno šolo Mladika². Učencem prvega razreda so pripravili delavnico, kjer so spoznali različne pisne podlage, jih naučili odtisniti pečat v glino, krompir in vosek.

Med leti 2007 in 2010 je osrednji državni arhiv in regionalne arhive letno obiskalo povprečno 5600 učencev, dijakov in studentov³. Prvi korak v smislu skupne predstavitve pedagoške dejavnosti arhivov je naredilo Arhivsko društvo Slovenije, ko je leta 2010 izdalo knjižico "Slovenski arhivi se predstavijo", v kateri so na kratko opisani vsi slovenski javni arhivi (Arhiv Republike Slovenije, šest regionalnih arhivov in trije arhivi katoliške cerkve), poudarek pa je na pedagoški dejavnosti arhiva oz. na tako imenovani učni uri, ki jo ponujajo⁴:

Arhiv Republike Slovenije

Posebnost osrednjega državnega arhiva je filmski arhiv, iz katerega bogate zakladnice lahko mladim obiskovalcem pokažejo marsikaj zanimivega. Pripravljen imajo tudi predstavitveni film (iz leta 2002) o delovanju arhiva, njegovih enotah in gradivu. Oglad arhiva zajema tudi restavratorske delavnice, kjer se obiskovalci seznanijo z materialnim varovanjem arhivskega gradiva. Aktualne razstave pa si lahko šolske skupine ogledajo tudi pod strokovnim vodstvom arhivistov.

Pokrajinski arhiv Koper

Poleg predstavitve arhivske dejavnosti in arhivskega gradiva ponujajo tudi tematske učne ure o nastanku primorskih mest, življenju v njih nekoč ipd. Za osnovnošolske skupine je na voljo pedagoška delavnica "Jaz, koprski notar", ki vsebuje pisanje s kaligrafskim pisalom in pečatenje, starejšim šolarjem pa nudijo tudi pomoč pri izdelavi raziskovalnih nalog.

Pokrajinski arhiv Maribor

Tudi v Mariboru so najpogostejše učne ure, v katerih se predstavi arhiv, poseben poudarek pa je na zgodovini kraja, iz katerega prihajajo vsakokratni obiskovalci, ki se najbolj razveselijo starih fotografij domačega kraja. Tematske učne ure so namenjene večinoma študentom ali dijakom in se navezujejo na njihovo smer šolanja. Posebno vrsto

1. Knjiga Arhivskega društva Slovenije

1. Marija GRABNAR, *Ali se lahko arhiv vključi v vzgojno izobraževalni proces mladega človeka?*, „Arhivi“, 5(1982), n. 1-2, pp. 43-45.

2. Marija HERNJA MASTEN, *Vzgoja uporabnika v dobrega raziskovalca (je včasih v rokah arhivskega delavca)*, In *Arhivi in uporabniki Arhivi in zgodovinopisje*, 20. zborovanje Arhivsko društvo Slovenije, Ptuj 2001, pp. 70-77.

3. http://www.arhiv.gov.si/si/o_arhivu/letni_programi_in_porocila/skupna_porocila_slovenskih_arhivov/ (last visit on 29th May 2013)

4. *Slovenski arhivi se predstavijo*, editors Bojan Himmelreich, Katja Zupanič, Ljubljana 2010.

pedagoške dejavnosti arhiv izvaja enkrat letno na terenu, ko se skupaj z madžarskimi kolegi odpravi na dvojezično področje med Slovenijo in Madžarsko, kjer z dijaki z obeh strani meje od hiše do hiše zbira zanimivo arhivsko gradivo.

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Nudi tako splošno predstavitvene kot tudi tematske učne ure o urbaju in katastru, primorskih Slovencih pod Italijo, agrarni reformi in nacionalizaciji, začetku gradnje Nove Gorice, svojo predstavitev pa prilagodi željam šole. Tudi tukaj se v predstavitev vključujejo aktualne razstave, utečeno pa je tudi sodelovanje pri izdelavi raziskovalnih nalog.

Zgodovinski arhiv Celje

Ponuja poleg že opisanega programa, ki ga izvajajo tudi drugi arhivi, inovativne delavnice, povezane z razstavami ali določeno tematiko. Posebej obiskana je cehovska delavnica, vendar pa tudi ob vsaki novi razstavi izdelajo učne lističe za šolske skupine, ki mlade obiskovalce spodbudijo k bolj podrobnemu ogledu razstave.

Zgodovinski arhiv Ljubljana

Učne ure potekajo na vseh njihovih enotah v Kranju, Novem mestu, Škofji Loki in Idriji glede na dane prostorske zmožnosti. Dejavnost in enote obiskovalcem predstavijo s pomočjo kratkega predstavitvenega filma, poudarek pa dajo tudi na dokumente, ki se nanašajo na kraj, iz katerega šolska skupina prihaja.

Zgodovinski arhiv na Ptuju

Je usmerjen predvsem na osnovnošolske skupine, srednješolcem pa nudi poglobljene vsebine, vezane na učne programe.

Nadškofijski arhiv v Ljubljani

Pedagoška dejavnost je usmerjena na nekoliko starejše obiskovalce, torej za tiste iz zadnjih razredov osnovne šole in starejše. Zaradi prostorske stiske je primernejši obisk manjših skupin, posebej zanimiva pa je možnost rodoslovnih raziskav, pri katerih učenci oz. dijaki v matičnih knjigah iščejo svoje prednike.

Nadškofijski arhiv Maribor

Nudi delavnice na teme: moj rodovnik, zgodovina mojega kraja, Anton Martin Slomšek, izkazal pa se je tudi pri individualni pomoči pri pisanju raziskovalnih nalog s področja rodoslovja. Zaradi bližine Pokrajinskega arhiva Maribor, so organizirali tudi že skupne predstavitve arhivov, pri katerih so manjše skupine krožile iz prostorov enega arhiva v drugega.

Škofijski arhiv Koper

Trenutno zaradi prostorske stiske nima pogojev za izvajanje pedagoške dejavnosti. Ob morebitnem obisku šolske skupine pa obiskovalcem pokažejo nekaj najlepših in najzanimivejših dokumentov, ki jih hranijo v arhivu.

Razvoj pedagoške dejavnosti v zadnjih treh letih

Omenjena knjižica arhivskega društva je očitno spodbudila nadaljnji razvoj pedagoške dejavnosti, saj so bili od leta 2010 do danes narejeni številni zanimivi novi koraki na tem področju. Tako je Zgodovinski arhiv Ljubljana za srednješolsko in študentsko populacijo posnel predstavitveni film "Arhivistika ni dolgočasna veda", ki na zabaven način v 20 minutah predstavi na prvi pogled suhoparni arhiv. Film razjasnjuje nekatere osnovne pojme iz arhivistike in je primeren tudi za splošno predstavitev arhivov, v Ljubljani pa ga pokažejo šolskim skupinam na začetku njihovega obiska v arhivu⁵. Čeprav je film v osnovi namenjen najstnikom, ga dobro sprejema tudi odrasla publika, saj prikaže zanimive dokumente, na humoren način pa predstavi tudi tematiko, ki širši javnosti ni znana.

5. Marjana Kos, *Nevidni arhivi*, In *Primeri različnih praks v slovenskih arhivih*, zbornik referatov, 25. zborovanje, 25. zborovanje Arhivskega društva Slovenije, Ptuj 2011, pp. 46–59.

V ljubljanskem arhivu so se lotili tudi vprašanja, kako arhiv približati najmlajšim. Arhivski svetovalki Barbara Pešak Mikec in Nataša Budna Kodrič sta napisali pravljico o "Miški Mici v arhivu", ki je izšla v privlačni slikanici. Zgodbica je primerna za otroke med 5. in 10. letom starosti, priporoča se popestritev v obliki lutke, zvočni učinki idr.⁶ Izkazalo se je, da je zgodbica o miški, ki pomotoma priroma v arhiv tudi v drugih arhivih spodbudila ustvarjalnost. V Pokrajinskem arhivu Koper so priredili zgodbico in jo za vrtčevske otroke pripravili kot lutkovno predstavo, ki so jo premierno uprizorili leta 2011.

2. Lutkovna predstava v Kopru

Zgodovinski arhiv v Celju je v šolskem letu 2011/12 skupaj z Osnovno šolo Petrovče in ter z Glasbeno šolo Žalec, Srednjo šolo za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje in Srednjo šolo za gostinstvo in turizem lotili obsežnega projekta "Miška Mica v arhivu", ki je za osnovo imel gledališko uprizoritev že omenjene pravljice za otroke, vendar pa je imel še vrsto spremljevalnih aktivnosti, namenjenih predvsem otrokom iz prve triade osnovne šole in šestošolcem⁷. Značilno za projekt je bilo dobro sodelovanje arhiva z mentorji na šolah, tako da so s skupnim delom prišli do izvrstnih rezultatov. V arhivu so pripravili scenarij (dr. Aleksander Žižek), povzet po zgodbici o miški Mici, učenci v dramskem krožku so prevzeli vloge, učenci v likovnem krožku sceno in masko, plesni krožek pa je igrico popestril z glasbenimi vložki. Prva uprizoritev je bila kar v arhivskem skladišču Zgodovinskega arhiva Celje, za občinstvo pa so povabili najmlajše učence petrovške šole.

Projekt pa se s tem ni zaključil, ampak so pozneje organizirali še projektni dan za šestošolce, ki

3. Premiera uprizoritev Miške Mice v celiskem arhivu predstavi in prikazom izdelkov, ki so jih učenci izdelali med projektom.

Vzorno zamišljen in izpeljan projekt je zagotovo mnogo prispeval k prepoznavnosti arhiva, saj je v dogajanje vključil zelo širok izbor sodelujočih. Videoposnetkom, objavljenim na internetni strani Youtube⁸ pa se lahko zahvalimo, da si lahko dramsko uprizoritev ogledajo tudi kasnejši rodovi.

6. Ibid., p. 55.

7. Bojana ARISTOVNIK, *Projekt Miška Mica v arhivu v šolskem letu 2011/12*. „Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja“, 2013, pp. 209–219.

8. <http://www.youtube.com/watch?v=5p1d48GzHBw> in <http://www.youtube.com/watch?v=DPV92tfUJ-A> (last visit on

Leta 2012 se je Zgodovinski arhiv na Ptuju preselil v nove prostore. Na stari lokaciji so poleg številnih drugih težav tudi nekoliko težje sprejemali šolske skupine, v novih prostorih pa imajo dobre pogoje za pedagoško dejavnost. Učenci si lahko pri njih ogledajo najsodobnejše urejena arhivska skladišča z nadzorovano klimo in električno pomičnimi arhivskimi policami. Tudi prostori za razstavno dejavnost so zdaj v arhivu, tako da učence ni potrebno voditi na oddaljene lokacije, da bi jim predstavili arhivsko razstavo.

V Pokrajinskem arhivu Maribor so se od leta 2011 poleg običajne ponudbe za šolske skupine lotili tudi arhivskih delavnic. Te so zanimive za skupine, ki želijo v arhivu prebiti nekaj več časa kot le eno šolsko uro. Ko gre za učence, ki so prvič v arhivu, jim za začetek tudi na običajni način predstavijo arhiv. Uspešno se je izkazala kombinacija med poskeniranimi dokumenti na Power Point prezentaciji, ki je smiselna predvsem za manjše dokumente, kot so razglednice, ki jih večje skupine učencev sicer ne bi mogle dobro videti, ter prikaz nekaterih originalnih arhivskih dokumentov, kot so npr. urbarji, gradbeni načrti, listine, ki naredijo največji vtis, če jih učenci vidijo "v živo". Po predstavitveni uri, ki zajema tudi ogled skladišča, arhivske čitalnice in restavratorske delavnice, se učenci razdelijo na štiri manjše skupine (do 8 otrok). Vsako skupino prevzame po en strokovni delavec iz arhiva za približno pol ure. V prvi delavnici, ki jo vodi restavrator, si učenci v restavratorski delavnici izdelajo pečate, z zlatotiskom naredijo napis in spoznajo še druge stroje in postopke v restavratorski delavnici. Druga skupina pod vodstvom arhivistke, ki obvlada kaligrafijo, spozna osnove kaligrafske pisave. Z ustreznimi pisali na delovne liste izpišejo nekaj besed. Tretja skupina se namesti v arhivski čitalnici, kjer pod vodstvom arhivista raziskuje s pomočjo mikrofilmskega čitalca. Najprimernejša se je izkazala domovinska kartoteka na mikrofilmih, po kateri brskajo učenci in ob tem odgovarjajo na zastavljena vprašanja na učnem listu. Četrta skupina dobi v roke originalno arhivsko gradivo. Po parih ali sami iz izbranih šolskih dokumentov (tedniki šolskega dela, vpisnice, imeniki, kronike ...) izpišejo podatke, pri delu pa jih poleg arhivistke usmerjajo delovni lističi. Na koncu se vse skupine spet zberejo in vsak učenec na kratko poda poročilo o svojem delu.

4. Učenci pri delu z originalnim arhivskim gradivom

Novost mariborskega arhiva predstavlja tudi možnost sodelovanja z Zavodom za varstvo kulturne dediščine⁹. Z vodjo pedagoških programov v mariborski enoti Mileno Antonič je že potekal skupni kulturni dan, pri katerem so si učenci najprej pod vodstvom Zavoda ogledali določene dele Maribora, nato pa so v arhivu spoznali še stare fotografije, razglednice, risbe in načrte teh delov in slišali še kaj več o tem, kaj se je nekoč odvijalo na teh mestih. V arhivu so tudi rešili učni list. Takšen program je primeren tudi za učence, ki so sicer že bili v arhivu in so že spoznali njegovo dejavnost, saj je tema tega programa povsem drugačna.

5. Izdelava zgibanek za najmlajše

Miška Mica pa je tudi v Mariboru pustila svoje stopinje. Ob obisku učencev iz prve triade so po pripovedovanju pravljice in ogledu slikanice

28th May 2013).

9. Projekt „Spoznaj, varuj, ohrani“ v izvedbi Milene Antonič.

pripravili list s sličicami z arhivsko tematiko, iz katerega so si otroci z zgibanjem izdelali svojo lastno majhno knjižico. Tisti učenci, ki so že znali pisati, so k sličicam pripisali besede in s tem ponovili nove besede, ki so jih spoznali v arhivu: miška Mica, duhec Ferdi, arhivsko skladišče, listina, pečat in čitalnica.

V letu 2013, ko mariborski arhiv praznuje 80-letnico, so pripravili dva sodobna predstavitvena filma, ki sta namenjena predvsem predstavitvi na spletu, primerna pa sta tudi za prvo informacijo šolskim skupinam. Kratak film je dejansko le nekakšna "reklama", dolga 2,5 min, ki pokaže lokacijo Pokrajinskega arhiva Maribor, na kratko omeni gradivo, ki ga hrani, in prikaže možnost raziskovanja v arhivski čitalnici. Drugi film je nekoliko daljši (6 min), a še vendar dovolj kratak za prikaz na internetu, kjer si povprečen gledalec po navadi ne vzame dosti časa. Ta film poda nekaj več podatkov o arhivu in je primeren tudi za šolske skupine, saj je kljub strokovnemu besedilu slika dovolj privlačna in pestra tudi za mlajšega gledalca. V filmu so poleg osnovnih podatkov o arhivu in zanimivejših primerkih arhivskega gradiva prikazane nekatere osnovne dejavnosti arhiva: prevzem arhivskega gradiva od ustvarjalcev, restavratorska delavnica, arhivska čitalnica, izdaja dokumentov, razstavna in pedagoška dejavnost. V tem filmu lahko torej tudi učitelji, ki organizirajo kulturne dneve, vidijo, kako zgleda obisk šolskih skupin v arhivu.

Vizija za prihodnost

Kot vidimo, se lahko z dobro voljo in interesom posameznikov veliko doseže, vendar bi bilo lažje, če bi pri tem imeli tudi širšo pomoč in podporo. Tako bi bilo nujno, da se končno oblikuje skupina, ki bi povezovala vse arhiviste-pedagoge. Že zdaj si zaradi prijateljskih vezi marsikdaj med sabo pomagamo, delimo prezentacije, učne liste ali le ideje in izkušnje, vseeno pa smo v veliki meri prepuščeni sami sebi.

Tudi delovno mesto arhivista-pedagoga bi bilo potrebno opredeliti ter omogočiti ustrezno izobraževanje in izpopolnjevanje. Ker pa ima velik del arhivistov tako ali tako pedagoško izobrazbo, bi bilo tudi prav, da se – vsaj občasno – vsi spopadejo z delom z mladimi. Kot avtorji razstav morajo imeti v mislih tudi mlajše gledalce, praksa celjskega arhiva, ki pripravlja učne lističe za vse svoje razstave, je vsekakor vredna posnemanja.

Dobre možnosti za nadaljnji razvoj pedagoške dejavnosti nudi tudi vsakoletni Kulturni bazar v Cankarjevem domu v Ljubljani, na katerem združijo moči Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Ministrstvo

6. Kulturni bazar 2013

za gospodarski razvoj in tehnologijo, Slovenska nacionalna komisija za Unesco ter kulturne ustanove iz vse Slovenije. Gre za prireditev, ki poteka že od leta 2009 in s katero skušajo doseči boljšo obveščenost o kulturni ponudbi v Sloveniji ter v strokovni in širši javnosti prebuditi interes za kulturno-umetnostno vzgojo oziroma za kulturo. Enodnevna prireditev široko odpre vrata Cankarjevega doma – na razstavnih prostorih v treh predverjih predstavlja svojo bogato ponudbo skoraj 300 kulturnih ustanov ter številni samostojni kulturni ustvarjalci iz vse Slovenije. V predavalnicah in dvoranah se zvrstijo številna predavanja, delavnice in strokovne razprave z različnih področij, vodeni ogledi predstav (gledališke, glasbene, plesne, filmske...), razstav ter nastopi ust-

varjalcev in umetniških skupin¹⁰. Tudi arhivi se predstavijo na bazarju, do leta 2012 so imeli skupno stojnico, na kateri so razdeljevali svoje publikacije in obiskovalcem prikazali kaligrafsko pisavo in pečatenje z voskom, leta 2013 pa se je predstavitveni prostor arhivov precej povečal. Vsak arhiv je dobil svojo stojnico, poleg tega pa še skupni prostor, kjer so se odvijali kratki tečaji kaligrafije za zainteresirane obiskovalce.

Vendar Kulturni bazar ni le možnost za predstavitev arhivov širši javnosti, tukaj se tudi pletejo poznanstva z drugimi kulturnimi institucijami, ki nudijo možnosti za sodelovanje, na predavanjih pa se lahko slišijo ideje iz mnogih domiselno in uspešno izpeljanih projektov, na katerih praviloma sodelujejo kulturne institucije s šolami. Arhivi se lahko marsičesa naučimo od muzejev, ki se vendar že dalj časa poglobljeno ukvarjajo s pedagoškim delom. Dobri ideji, ki bi se lahko prenesli tudi na arhiv sta tako "muzej v kovčku" in "prevzemimo muzej".

Muzej v kovčku se imenuje možnost, ki jo ponuja muzej, da kustos-pedagog obiše šolsko skupino kar na njihovi šoli. V Tehničnem muzeju Slovenije v Bistri so se k tej možnosti zatekli, ker v zimskih mesecih nimajo možnosti sprejemati šolskih skupin na delavnice v muzeju, saj se prostori ne ogrevajo. V tem času kustos "v kovček" vzame kakšne zanimive reprodukcije, material za delavnice in še kaj, ter dejavnost izvede na šoli. Obisk muzeja na šoli se je izkazal kot edina možnost za stik šole z muzejem tudi na nekaterih šolah v manjših krajih, ki morajo za pot v mesto porabiti ogromno dragocenega časa in ne nazadnje tudi denarja. Seveda ne moremo enačiti doživetja, ko učenec dejansko stopi v muzej in si ogleda razstavo z obiskom kustosa na šoli, vseeno pa se zdi ta možnost dober "izhod v sili". Če si ogledamo šole, ki najpogosteje obiskujejo arhive, bomo namreč ugotovili, da med njimi prevladujejo tiste, ki jim je arhiv tako blizu, da ga lahko dosežejo peš ali z javnimi prevoznimi sredstvi (po možnosti mestni promet). Tisti iz bolj oddaljenih krajev zaidejo v arhiv kvečjemu mimogrede, ko si v mesto pridejo ogledati kaj drugega (recimo gledališko predstavo), ostane pa jim še nekaj časa, ki ga učitelji želijo koristno in poučno zapolniti. Za takšne manjše oz. bolj oddaljene šole bi bilo smiselno preizkusiti "arhiv v kovčku". Power point prezentacija z reprodukcijami iz njihovega domačega kraja, bi bila lahko podobna kot je tista, ki jo prikazujemo v arhivu. Dodati bi kazalo še kakšne posnetke iz dejavnosti arhiva (restavriranje, arhivsko skladišče, čitalnica ...) in vključiti predstavitveni film o arhivu. Arhivi, ki takega filma (še) nimajo, bi lahko uporabljali dele filmov drugih arhivov, v katerih pojasnjujejo splošne pojme s področja arhivistike. Za to je posebej primeren film Zgodovinskega arhiva Ljubljana, ki je narejen za mlade in se loteva tudi zelo splošnih tem, ki niso vezane na ljubljanski arhiv. Skenirane in barvno naprintane ali natisnjene reprodukcije originalnih dokumentov bi lahko skušale nadomestiti ogled originalnih arhivalij. Nadaljnja možnost za popestritev so v arhivu pripravljene učni listi, s katerimi bi učenci utrdili novo pridobljeno znanje. Pravilno rešene učne liste pa bi si lahko učenci pečatili z voščenim pečatom.

Prevzemimo muzej je projekt, ki ga je po vzoru iz Velike Britanije v letu 2013 prvič v Sloveniji izvedel Muzej narodne osvoboditve Maribor skupaj z Osnovno šolo Draga Kobala. Na mednarodni dan muzejev, v soboto, 18. 5. 2013, so učenci osmih in devetih razredov prevzeli delovanje muzeja v svoje roke. Ekipa 24 učencev – imeli so lastno direktorico, predstavnike za stike z javnostjo, fotografe, kustosinje, kustose-pedagoge, konservatorje, informatorje in dokumentaliste¹¹ – se je več kot en mesec prej pripravljala na delo v muzeju. Na dan muzejev, ko se vsi muzeji brezplačno odprejo za javnost, so učenci vodili obiskovalce po trenutni muzejski razstavi, pripravili muzejske delavnice za otroke, opravljali delo direktorice in ostalih pomočnikov za stike z mediji, prevzeli so tudi spletno stran in Facebook profil muzeja ter pripravili posebno razstavo, za katero so tudi sami zbrali predmete¹². Vodstva po razstavah in delavnice za otroke so potekale od 10. do 16. ure, sledila je otvoritev razstave in druženje.

Tudi "prevzem arhiva" bi se dal organizirati na podoben način, učenci bi lahko pripravili arhivsko razstavo iz dokumentov, ki bi jih zbrali doma oz. na terenu, prevzeli bi pa lahko tudi delo v čitalnici ter dvig gradiva v skladišču. Pomembno pa je, da se za takšen projekt najde primeren partner, večinoma je največ odvisno od zanesljivosti mentorja na šoli.

10. <http://www.kulturnibazar.si/o-bazarju/> (last visit on 28th May 2013).

11. <http://www.os-dragakobala.si/za-starse-/obvestila/kobalovciprevzelimuzejnarodneosvoboditvemaribor> (last visit on 28th May 2013).

12. Oddaja Živa na RTS, dne 10. 5. 2013, <http://www.youtube.com/watch?v=fCevXPzJWw> (last visit on 28th May 2013).

Za srednješolske skupine je dobra možnost za sodelovanje v ponudbi, ki jo vsako leto izdaja Zavod Republike Slovenije za šolstvo "Katalog programov obveznih izbirnih vsebin oz. interesnih dejavnosti za srednješolce"¹³. V njem so zbrane ponudbe najrazličnejših zunanjih sodelavcev za izbirne vsebine, ki jih imajo srednje šole. Programi so zelo fleksibilni, delo se lahko razdeli na več obiskov, ki se lahko raztezajo čez daljše časovno obdobje. Poleg osnovnega seznanjanja z arhivom je tukaj že mogoče pričakovati nek končni izdelek, morda raziskovalno nalogo na določeno temo, ki res nastane z brskanjem po arhivskih virih. V katalogu za naslednje šolsko leto bodo že prisotne ponudbe arhivov, tako da lahko pričakujemo razvoj tudi na tem področju.

Sources, literature

Slovenski arhivi se predstavijo, editors Bojan Himmelreich, Katja Zupanič, Ljubljana 2010.

Bojana ARISTOVNIK, *Projekt Miška Mica v arhivu v šolskem letu 2011/12*, In *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja*, 2013, pp. 209–219.

Marija GRABNAR, *Ali se lahko arhiv vključi v vzgojno izobraževalni proces mladega človeka?*, "Arhivi", 5(1982), n. 1-2, pp. 43-45.

Marija HERNJA MASTEN, *Vzgoja uporabnika v dobrega raziskovalca (je včasih v rokah arhivskega delavca)*, In *Arhivi in uporabniki Arhivi in zgodovinopisje*, 20. zborovanje Arhivsko društvo Slovenije, Ptuj 2001, pp. 70–77.

Marjana KOS, *Nevidni arhivi*, In *Primeri različnih praks v slovenskih arhivih, zbornik referatov*, 25. zborovanje, 25. zborovanje Arhivskega društva Slovenije, Ptuj 2011, pp. 46–59.

http://www.arhiv.gov.si/si/o_arhivu/letni_programi_in_porocila/skupna_porocila_slovenskih_arhivov/ (last visit on 29th May 2013).

<http://www.youtube.com/watch?v=5p1d48GzHBw> in <http://www.youtube.com/watch?v=DPV92tfUJ-A> (last visit on 28th May 2013).

<http://www.kulturnibazar.si/o-bazarju/> (last visit on 28th May 2013).

<http://www.os-dragakobala.si/za-starse-/obvestila/kobalovciprevzelimuzejnarodneosvoboditvemaribor> (last visit on 28th May 2013).

Oddaja Živa na RTS, dne 10. 5. 2013, <http://www.youtube.com/watch?v=fCevXPzoJWw> (last visit on 28th May 2013)

<http://www.zrss.si/default.asp?rub=251> (last visit on 28th May 2013).

SUMMARY

Archival institutions in Slovenia are visited also by school groups from kindergarten children up to university students. Archives prepare different programs for them; however, those are not uniformed yet. In the beginning there were not many groups coming to archives, but when the archives opened up more to the public, the number of groups increased. The last 5 years show a development of pedagogical work in archives. The first step was a book in which all public archives together (Archives of the Republic of Slovenia, six regional archives and three archives of the Catholic Church) introduced programs for school groups in 2010. In the last three years every archives developed their own pedagogical program. For the youngest visitors a picture book about a mouse that comes to the archives has been written and the story has been shown also in a puppet show and as a play with schoolchildren as actors. Some archives made new modern video presentations for youngsters. The possibility of pupils not only visiting the archives but actually doing some research is in workshops (calligraphy, restoration, working with original documents and microfilm), which are a good preparation for independent work in the reading room. For some suggestions and further development archives could take example from museums. For example, the idea of archivists visiting pupils at their schools, showing some reproductions and pictures or videos of the archives or the project "Take over the archive" where pupils take the places of archivists for one day could be realized in cooperation with suitable schools.

Submitting date: 08.05.2013

Acceptance date: 15.05.2013

13. <http://www.zrss.si/default.asp?rub=251> (last visit on 28th May 2013).